

MADDİ TAZMİNAT DAVALARINDA SÜREKLİ İŞ GÖREMEZLİK GELİRİNİN PEŞİN SERMAYE DEĞERİ

Hamit TİRYAKİ

Avukat, Em. İş Başmüfettişi

tiryakidanismanlik@gmail.com

ÖZET

İş kazalarından ya da meslek hastalıklarından kaynaklanan maddi tazminat davalarında birçok teknik ayrıntı yer almaktadır. Bunlardan biri de sürekli iş göremezlik gelirinin peşin sermaye değeridir. Bu değer SGK tarafından hazırlanan tablolarla hesap edilmekte ve maddi tazminattan indirilmektedir.

Anahtar kelimeler: İş kazası, maddi tazminat, sürekli iş göremezlik geliri, peşin sermaye değeri.

1. GİRİŞ

İşçi iş kazası veya meslek hastalığı mağduru olduğunda SGK hem sağlık yardımı yapmakta hem de 5510 sayılı Kanun kapsamında da parasal destek vermektedir. Sigortalının çalışmadığı sürelerde ücret kaybını önlemek adına SGK tarafından işçiye geçici iş göremezlik ödeneği ödenmektedir. Eğer sigortalı iş kazası veya meslek hastalığı nedeniyle meslekte kazanma gücünü %10'dan fazla kaybetmişse sürekli iş göremezlik geliri bağlanmaktadır. Ayrıca sigortalının ölümü halinde hak sahiplerine ölüm geliri, cenaze giderleri; kız çocuklarına da evlenme ödeneği verilmektedir.

5510 sayılı Kanununun 16 ncı maddesinde, iş kazası, meslek hastalığı sigortasından sağlanan hakların neler olduğu belirtilmiştir. Maddenin c bendinde “ İş kazası veya meslek hastalığı sonucu ölen sigortalının hak sahiplerine, gelir bağlanacağı” hüküm altına alınmıştır. Bağlanan bu gelirin ilk peşin sermaye değeri maddi tazminattan, indirilir.

SGK uygulamaları açısından peşin değer, gelecekte ödenecek gelirlerin, ölüm ihtimali ve belirli bir faiz faktörüne göre hesaplanan bugünkü değerini ifade etmekte olup, SGK, iş kazası ya da meslek hastalığı ve malullük sonucu sigortalılara, bunların ölümü halinde de hak sahiplerine yaptığı her türlü ödemelerle, bağlanmış bulunduğu gelirin başladığı tarihteki ilk peşin sermaye değerini, zarara sebep olan işveren ya da üçüncü kişilere rücu etmektedir.

2. SÜREKLİ İŞ GÖREMEZLİK GELİRİNİN PEŞİN SERMAYE DEĞERİ

2.1. Peşin Sermaye Değeri

5510 sayılı Kanunun “Tanımlar” başlıklı 3’üncü maddesinde, kısa bir tanıma yer verilmiş ise de kapsamlı açıklamayı, Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin (SSİY) 46 ncı maddesinde görmekteyiz: 5510 sayılı Kanunda belirtilen giderlerin, yaş, kesilme veya yeniden bağlanma ya da hak sahipliği nedeniyle sonradan gelir veya aylık bağlanma ihtimalleri ve yüzde beş iskonto oranı dikkate alınarak hesaplanan tutardır. Bu amaçla peşin sermaye değeri tabloları hazırlanmaktadır. Tablolar, demografik ve ekonomik değişiklikler nedeniyle güncellenebilmektedir.

2.2. Sürekli İş Göremezlik

5510 sayılı Kanunun 19 uncu maddesine göre, iş kazası veya meslek hastalığı sonucu oluşan hastalık ve engellilik nedeniyle meslekte kazanma gücü en az % 10 oranında azalmış bulunduğu tespit edilen sigortalı, sürekli iş göremezlik gelirin hak kazanır. Sürekli iş göremezlik geliri, sigortalının mesleğinde kazanma gücünün kaybı oranına göre hesaplanır. Sürekli tam iş göremezlikte sigortalıya, aylık kazancının % 70’i oranında gelir bağlanır. Sürekli kısmî iş göremezlikte sigortalıya bağlanacak gelir, tam iş göremezlik geliri gibi hesaplanarak bunun iş göremezlik derecesi oranındaki tutarı kendisine ödenir. Sigortalı, başka birinin sürekli bakımına muhtaç ise gelir bağlama oranı % 100 olarak uygulanır.

2.3. SGK Tarafından Rücu Edilmeyen Kimseler

SGK tarafından tespit edilen sürekli iş göremezlik derecesinin %10’unun altında olması durumunda, kusurlu işverene karşı rücu davası açılmamaktadır.

İş kazası, meslek hastalığı ve hastalık, üçüncü bir kişinin kusuru nedeniyle meydana gelmişse, sigortalıya ve hak sahiplerine yapılan veya ileride yapılması gereken ödemeler ile bağlanan gelirin başladığı tarihteki **ilk peşin sermaye değerinin yarısı**, zarara sebep olan üçüncü kişilere ve şayet kusuru varsa bunları çalıştıranlara rücu edilir.

Kanunun 39 uncu maddesinde, rücu işlemleri üçüncü kişilerin kasıtlı fiilleriyle sınırlandırılmıştır. Taksirli trafik kazası suçlarında madde hükmü uygulanmaz¹. Bu nedenle, taksirli, tedbirsizlikle, dikkatsizlikle meydana gelen fiillere rücuya tabi bir olay olarak bakılmamaktadır.

2.4. İşçinin “Ağır Kusuru” Olması Halinde İş Göremezlik Gelirinde Eksiltme

5510 sayılı Kanunun 22/b bendine göre de sürekli iş göremezlik geliri, **ağır kusuru yüzünden** iş kazasına uğrayan, meslek hastalığına tutulan veya hastalanan sigortalının kusur derecesi esas alınarak üçte birine kadarı Kurumca eksiltilir. Kurumun ancak, 5510 sayılı Kanuna göre ağır kusur nedeniyle indirim yapması gerekir. Ağır kusur, kazalının %100 veya %100’e yakın kusuru olarak anlaşılabilir. Ancak uygulamada, bir trafik kazasında işverene ait aracı kullanan kazalının %30 kusuru bulunsa dahi Kurumun bağlanan gelirlerde haksız olarak indirim yaptığı görülmektedir. Kanun, sigortalının ağır kusuru varsa kusur derecesine göre gelirin 1/3 üne kadarının indirilmesi öngörülmektedir. Burada Kuruma bir takdir yetkisi verilmiş gibi gözükmemektedir. Ancak, bu takdir değil sınırlamadır. Kurum, 1/3’den fazla indirim yapamaz².

2.5. Peşin Sermaye Değeri Tabloları

Peşin değer tabloları, 01.03.1965 – 01.10.2008 arası pmf-1931 tablosuna göre, 01.10.2008 – 25.09.2012 arası CSO-1980 Amerikan tablosuna göre ve 25.09.2012’den sonrası TRH-2010 tablosuna göre düzenlenmiştir³.

Tablolar SGK’nın 2018/38 sayılı Genelgesine ekledir. Tablolar kaza geçirenin cinsiyetine, kaza geçirenin ölümü halinde hak sahibi olabileceklere göre ayrı ayrı hazırlanmıştır. İş kazası 2008/Ekim ayından önce olmuşsa Ek:26, 2008/Ekim – 2012/Eylül döneminde olmuşsa Ek:27, 2012/Eylül sonrasında olmuşsa Ek:28’deki tablolar kullanılacaktır.

2.6. Tabloların Kullanımı

Tablolar yıllık 100 TL’ye göre hazırlanmıştır. Hesaplama yapılırken önce hangi tablonun kullanılması gerektiği belirlenmelidir. Peşin sermaye değeri, sigortalı veya hak sahibinin yıllık gelirinin, gelir başlangıç tarihindeki yaşı karşısında gösterilen peşin sermaye

¹ Yrg. 10. HD’nin 12.07.2011 tarihli ve E. 2011/3941, K. 2011/11062 sayılı kararı.

² Mesut BALCI, İş Kazası veya Meslek Hastalığından Doğan Maddi ve Manevi Tazminat Davaları Uygulaması, Ankara 2018, s. 832.

³ Çelik Ahmet ÇELİK, Trafik İş Kazaları, Ankara 2019, s. 312.

değeri tablosundaki değerle çarpımı sonucu bulunan rakamın 100 e bölünmesi (Aylık Gelir Tutarı x 12 x peşin sermaye değeri tablosundaki değer) / 100) suretiyle hesaplanmaktadır.

Örneğin iş kazası geçiren erkek sigortalıya 1.3.2020 tarihinde sosyal yardım zammı dahil 300 TL gelir bağlanmıştır. Gelir başlangıç tarihindeki sigortalının yaşı 40'dır. 40 Yaş için peşin değer 1.584,33'dir. Bağlanan 300 liralık gelirin peşin değeri

$(300 \times 12 \times 1.584,33) / 100 = 57.035, 88$ TL'dir. Bu miktar, maddi tazminat davasında tenzil edilecektir.

Tazminat davasına bakan mahkeme, SGK'nın rücu davasını beklemek zorunda olmadığından işveren ve 3. kişilere rücu edilebilecek kusur oranına isabet eden ilk peşin sermaye değerini düşerek davayı sonuçlandırabilir. SGK'nın açtığı rücu davası kesinleşmemişse sigortalının açtığı maddi tazminat davasında rücu davasında kesinleşen tutarın belirlenen zarar miktarından indirilmesi gerektiği düşünülebilir. Rücu davası içeriğinden işverenin kendisini gereği gibi savunmadığı ve sigortalının açtığı davada daha az kusurlu bulunduğu durumlarda rücu davasında hükmolunan peşin sermaye değerinin düşülmesi gerektiğinden sözedilmez. Sadece rücu davasında belirlenen kusur dağılımı ile maddi tazminat davasında belirlenen kusur oranı aynı ise rücu davasında hükmolunan peşin sermaye değeri tazminattan indirilebilir⁴.

2.7. Belirlenecek Zarardan Peşin Sermaye Değerinin İndirilmesi Gerektiği

6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 55. maddesinde, "Destekten yoksun kalma zararları ile bedensel zararlar, bu Kanun hükümlerine ve sorumluluk hukuku ilkelerine göre hesaplanır. Kısmen veya tamamen rücu edilemeyen sosyal güvenlik ödemeleri ile ifa amacını taşımayan ödemeler, bu tür zararların belirlenmesinde gözetilemez; zarar veya tazminattan indirilemez⁵" hükmüne yer verilmiştir. Bu nedenle, ...Mahkemesinin kararında belirlenen ve kesinleşen Kurum'un rücu edebileceği miktarın esas alınarak bilirkişi raporunda belirlenen zarar tutarından indirilmesi ile çıkacak sonuca göre karar verilmesi gerekir⁶.

⁴ BALCI, age, s.835.

⁵ Madde gerekçesi: "Sosyal güvenlik ödemelerinin, denkleştirme (indirim) işlevi görebilmesi, onun sorumluluğu doğuran olaya sebebiyet verenlere rücu edilebilmesine bağlıdır. Bu kural gereği, rücu edilemeyen sosyal güvenlik ödemeleri; teknik arıza, tam kaçınılmazlık hallerindeki ödemeler, bu tazminatlardan indirilemez. Bağlanan gelirlerin, işçinin kusuru ve kaçınılmazlık gibi nedenlerle rücu edilemeyen kısmı da indirilemez. Bir kısmı rücu edilemeyen miktar dahi denkleştirilemeyeceği gibi, zarar görenin kusuruna (müterafık kusura) yansıyan sosyal güvenlik ödemeleri, tahsis tarihinden sonra meydana gelen sosyal güvenlik ödemelerindeki artışlar, kısmi kaçınılmazlık ve teknik arıza halindeki ödemeler ve benzerleri rücu edilemediğinden bu miktarlar dahi denkleştirilemez".

⁶ Yrg. 21. HD'nin 22.06.2015 tarihli ve E. 2015/11183 E. , 2015/14190 sayılı kararı.

İş kazası sonucu davacının % 14 oranında sürekli iş göremezliğe uğradığı, olayın meydana gelmesinde kazalı işçinin %30, davalı T.T.K. Genel Müdürlüğünün % 70 oranında kusurlu olduğu anlaşılmaktadır. Bilirkişi hesap raporunda SGK tarafından bağlanan ilk gelir peşin sermaye değeri ile geçici iş göremezlik ödeneğinin davalının kusuruna isabet eden kısmı olan % 70'lik rücuya kabil kısmının tazminattan tenzili gerekirken; yanlış hesapla gelirlerin %30'luk kısmının tazminattan tenzil edildiği anlaşılmaktadır⁷.

Hesaplanan maddi tazminattan, SGK tarafından herhangi bir rücu işlemi yapılmamış olsa bile, peşin sermaye değeriyle, geçici iş göremezlik ödemeleri indirilmelidir: Davacı, iş kazası nedeniyle % 41 oranında sürekli iş göremez duruma geldiğini ileri sürerek maddi tazminat talebinde bulunmuştur. SGK, sigortalıya veya hak sahiplerine iş kazası sigorta kolundan bağlanan gelirlerin ilk peşin sermaye değeri ile yine kazalının istirahatli kaldığı dönemde yaptığı geçici iş göremezlik ödemesini olayda kusuru bulunan işveren ve üçüncü kişilere rücu edebilmektedir. Kurumun ilgililerine henüz rücu etmemiş olmasının bir önemi yoktur. İş kazasına dayalı maddi tazminat davalarında, kurumca sigortalıya ve hak sahiplerine bağlanan gelirin ilk peşin sermaye değeri ile geçici iş göremezlik ödemesinin rücuya tabi kısımları indirilmeli ve çıkan neticeye göre tüm deliller birlikte değerlendirilerek karar verilmelidir. Açıklanan bu maddi ve hukuki olgular dikkate alınmaksızın hatalı değerlendirme ile yazılı şekilde karar verilmesi hatalıdır⁸.

2.8. Kaçınılmazlık Faktörünün Rücu Edilemeyeceği

Kaçınılmazlık, hukuksal ve teknik anlamda, fennen önlenmesi mümkün bulunmayan başka bir anlatımla, işverence mevzuatın öngördüğü tüm önlemlerin alınmış olduğu koşullarda dahi önlenmesi mümkün bulunmayan durum ve sonuçları ifade eder. İş kazası kaçınılmazlık nedeniyle gerçekleşmişse, tazminat alacağından peşin sermaye değeri, indirilmez.

Araçla inşaat şantiyesinden misafirhaneye giderken, aracın tekerleğinin patlaması neticesinde kaza geçirerek yaralandığı ve %13,1 oranında malul kaldığı, itibar olunan kusur raporlarına göre olayın gerçekleşmesinde %100 oranında kaçınılmazlık faktörünün etkili olduğu, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 55 inci maddesinde yer alan “kısmen veya tamamen rücu edilemeyen ... ödemeleri ile ifa amacını taşımayan ödemelerin zarar veya tazminattan indirilemeyeceği” düzenlemesi dikkate alındığında iş kazasının gerçekleşmesinde %100 oranında kaçınılmazlık faktörünün etkili olması sebebiyle davacıya bağlanan gelirin ilk

⁷ Yrg. 21. HD'nin 04.04.2016 tarihli ve 2016/5178 E. , 2016/5820 sayılı kararı.

⁸ Yrg. 21. HD'nin 01.02.2016 tarihli ve E.2015/17418, K. 2016/859 sayılı kararı.

peşin sermaye değeri, sosyal yardım zammı ile geçici iş göremezlik ödeneğinin rücuya kabil olmaması sebebiyle tazminat alacağından indirilmesinin mümkün olmadığı⁹, benzer bir kararda ise: Yüklediği kumaşları ...'a götürdüğü esnada bölünmüş karayolunda hareket halinde iken, sol ön lastiğin patlaması neticesinde meydana gelen tek taraflı trafik kazası neticesinde vefat ettiği, olayın Kurum tarafından iş kazası olarak kabul edildiği, itibar olunan kusur raporuna göre olayın gerçekleşmesinde %100 oranında kaçınılmazlığın etkili olduğu, anlaşılmaktadır. Somut olayda iş kazasının gerçekleşmesinde % 100 oranında kaçınılmazlığın etkili olduğu tesbit edildiğine göre davacı eş ve anneye bağlanan gelirin ilk peşin sermaye değerinin rücuya kabil olmaması sebebiyle tazminat alacağından indirilmesinin mümkün olmadığı gözetilmeden, bağlanan gelirin tazminat alacağından indirilmek suretiyle karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olmuştur¹⁰.

2.9. Peşin Sermaye Değerinin Hesabına Sosyal Yardım Zammının Da İlave Edilmeli

İş kazaları ile meslek hastalıkları, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarından gelir ve aylık alanlara ödenmekte olan sosyal yardım zammının 22. maddede belirtilen tarife uyarınca hesaplanacak peşin sermaye değerinin, 506 Sayılı Kanununun 26. maddesi hükümlerine göre tespit edilecek (ilk) peşin sermaye değerine katılması gerektiği de dikkate alınmalıdır¹¹.

3. SONUÇ

Sigortalı “iş kazası veya meslek hastalığı” sonucu ölmüşse, desteğinden yoksun kalan eş ve çocukları ile ana ve babasına “iş kazası ve meslek hastalığı sigortası” dalından bağlanan gelirler, yasada öngörülen miktarla sınırlı olmak üzere, tazminattan indirilir. İndirilecek miktar, sorumlu işveren ise bağlanan gelirlerin “ilk peşin değeri, sorumlu üçüncü kişi ise “ilk peşin değerin yarısı” kadardır (5510 md.21)

İş kazası ve meslek hastalığının ortaya çıkmasında işverenin kastı varsa veya işçilerin sağlığını korumada ve iş güvenliği mevzuatını uygulamada ihmali/aykırı bir hareketi bulunuyorsa tüm tedavi ve masraflarını işveren ödemek zorundadır. Ayrıca, işçisine ya da öldüğü takdirde hak sahiplerine SGK tarafından yapılan ya da ileride yapılacak ödemeler ve bağlanan gelirin başladığı tarihteki ilk peşin sermaye değeri toplamı, sorumluluğu tespit edilen işverene ödettirilir.

⁹ Yrg. 21. HD'nin 25.04.2017 tarihli ve E. 2016/256, K. 2017/3483 sayılı kararı.

¹⁰ Yrg. 21. HD'nin 10.04.2017 tarihli ve E. 2016/115, K. 2017/2948 sayılı kararı.

¹¹ Yrg. HGK'nun 12.12.2007 tarihli ve E. 2007/10-973, K. 2007/975 sayılı kararı.

Maddi tazminattan indirilecek peşin sermaye değeri, SGK tarafından hazırlanan tablolara göre hesap edilir.

KAYNAKÇA

- 4857 sayılı İş Kanunu.
- 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu
- 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
- Çelik Ahmet ÇELİK, Trafik İş Kazaları, Ankara 2019.
- Mesut BALCI, İş Kazası veya Meslek Hastalığından Doğan Maddi ve Manevi Tazminat Davaları Uygulaması, Ankara 2018.
- Yargıtay'ın 21 inci Hukuk Dairesinin ve Hukuk Genel Kurulunun Verdiği Kararlar.